

ОТЧЕТ

за работата на
Агенцията за българите в чужбина
през 1994 година.

— София, 1995 година

През втората година от своето основаване Агенцията за българите в чужбина успя да увеличи значително дейността си. Това се дължи на придобития все пак опит през 1993 година, на попълнения щат и на обстоятелството, че българските общности в чужбина научиха за нашето съществуване и започнаха да се обръщат все по-често към нас. За да не бъдем голословни, нито пък отегчителни, ще Ви запознаем с извършеното от отделните сектори, като се стараем да бъдем колкото се може по-кратки и същевременно изчерпателни.

СЕКТОР ЕВРОПА И АФРИКА

Румъния

През месец май секторът, заедно с цялата Агенция бе натоварен с организиране на честването на 125 - годишнината от българската църква и българското училище в Букурещ. Агенцията пое голямата част от финансирането на тържествата в София и Букурещ, научните конференции в двата града - съответно на 13 май в София и на 21 и 22 май в румънската столица. Бе подготвен и издаден Юбилеен лист, заснет и излъчен по БНТ документален филм, който е тиражиран и разпратен по българските дружества в Румъния.

АБЧ оказва съдействие и финансова помощ за издаването на сборник с документи и материали „Българите в Румъния“.

За съжаление трябва да кажем, че съществуващите разпри и недоразумения между дружествата на банатските българи и дружество „Братство“ не са изгладени, което не работи за българската кауза.

Унгария

Връзките между дружеството в Унгария и Агенцията за българите в чужбина са особено добри. При посещение в страната ни, на господин Тошо Дончев, председател на дружеството, бе съдействано за среща с президента г-р Желев.

По случай шейсет годишнината си, почетният председател на дружеството, господин Иринков, бе награден с орден „Магарски конник“.

Председателят на АБЧ и ръководителят на сектора посетиха Будапеща по покана на ръководството на Службата за унгарците живеещи в чужбина към Министерския съвет на Република Унгария.

Цялата Агенция участва в организирането, подготовката и провеждането на първата по рода си международна научно-практическа конференция „Българите в Централна и Източна Европа“. В тази конференция освен представители на нашата страна, участваха и научни работници от Унгария, Украйна, Молдова, гости от Австрия и Чехия.

Ръководителят на сектора, господин Йордан Янев, бе поканен в Будапеща и взе участие в работата на Конференцията на Съвещанието за сигурност и сътрудничество в Европа - в работната група по проблемите на националните малцинства.

Агенцията организира посещение и концерти на детската вокална група Пим-Пам, ръководена от Борис Карадимчев, по време на празненствата през месец декември в Будапеща.

Може спокойно да се каже, че българите в Унгария са най-сплотените, най-организираните от всички български общности в чужбина.

Западни покрайнини

Агенцията поддържа активни връзки със Съюза Западни покрайнини в София и Демократическия съюз на българите в Югославия. Марко Шукарев, Зденка Тодорова, Иван Григоров са чести посетители на нашата агенция и ние се мъчим да ги подпомагаме до колкото ни стигат силите.

Агенцията съдейства за посещението в Женева на представители на Западните покрайнини, които трябваше да имат срещи с комисията по Правата на човека.

Подпомогнахме настаниването на полупарализирания Кирил Антоф от Цариброд във Военно-медицинска академия и последващото му изпращане за безплатна рехабилитация във Военния санаториум в Баня.

Участвахме в издаването на книгата на Богдан Николов от Цариброд „Царибродски културно-просветен летопис 1869-1919 г.“

Издействахме намаление от БДЖ на пътническите билети за децата от Западните покрайнини, летуващи в България.

Спас Ставров от Цариброд, бивш концлагерист в Голи Оток, страдащ от вторична катаракта бе настанен във ВМИ и Първа работническа болница.

Съдействахме на абсолвента медик от с. Звонци - Горан Петров да остане на специализация в МА и да получи стипендия за една година от фондация „Отворено общество“.

АБЧ подпомогна със средства гостуването на фолклорен състав от Босилеград в Кюстендил, където се състоя сърдечна среща с кюстендилската общественост.

Албания

Съвместно с Министерството на външните работи, ВМРО и Дружеството за приятелство Албания-България бе изработена обща програма за работата с българите в Албания.

Агенцията осигури културна програма на 15 българи от Албания по време на двуседмичното им обучение по български език у нас.

Австрия

Бяха положени усилия да се разреши от МНО въпросът за статута на „Българо-австрийското училище в свободното време“. В Австрия съществува остър конфликт между старото дружество „Кирил и Методий“ и останалата част от емиграцията във Виена. Както е известно дружество „Кирил и Методий“ заемаше помещения принадлежащи на българското посолство и по нареждане на посланик Караминков освободи тези стаи. Между другото съществува спор и за дом „Випгенщайн“ - до колко и как той може да бъде използван от българите във Виена. Нашето мнение е, че този дом може и трябва да бъде използван от българите, но само за културни нужди.

Чехия

Ръководителят на сектора взе участие в представянето на монографическото изследване „Българи по чешките земи“ - един труд, който има голяма научна и информационна стойност.

Завеждащият финансово-икономическия сектор и юристът на Агенцията посетиха Прага с оглед възникналите спорове около имотите на българските дружества и впоследствие участваха в работата на комисия към МВнР относно

тези въпроси.

Германия

Главният секретар участва в срещата на българо-германските дружества проведена се през месец октомври в Берлин.

Служителите от сектора помогнаха за посрещането и изпращането на хуманитарна помощ от храни, предназначени за дом „Майка и дете“, осигурена от Баварското радио и телевизия, Мюнхен.

Франция

През тази година за пръв път бе установена връзка с български общности във Франция.

Агенцията се нае да окаже съдействие на дружество „Иван Вазов“ и неговия председател господин Юри Буков за закупуване на медицинска апаратура и предоставянето ѝ на здравните заведения в с. Брестовица, Пловдивско и с. Беден, Девино, както и за доставяне на храни за домове за сираци в страната.

Освен това Агенцията ще разпредели и достави в страната гетска литература на френски език, предназначена за училищата и френските институти.

Израел

Бяха създадени връзки с представители на дружеството за приятелство Израел-България и със съюза на българските евреи в Израел. Агенцията постави пред Президентството, Министерството на правосъдието и Министерството на външните работи въпроса за възстановяване на българското гражданство на онези български евреи, които са го загубили поради изселването си от страната и желаят да си го възвърнат.

В Израел бяха изпратени сборници с български закони и правна литература.

СЕКТОР „ДЪРЖАВИ ОТ ОНД“

Украйна

Структурите на българските общности, включително Асоциацията на

българските национално-културни дружества и организации в Украйна, са тринадесет на брой - предимно в области с компактно българско население. През годината редовно са изпращани списанието на агенцията „Ек“, освен това „Струма“, „Читалище“, „Космос“, много книги, грамофонни плочи, аудио и видео касети. Изпращането на всекидневници временно бе преустановено, тъй като тя или не достигаше до адресата си или бе получавана със закъснение от няколко месеца. Благодарение на отзивчивостта на госпожа Руска Джамджиева - генерален консул на Р. България в Одеса, през месец септември възобновихме изпращането на периодиката на нейния адрес, като тя пое задължението да я препраща по места.

Обръща се внимание и на работата на средствата за масова информация - радиото и телевизията в Измаил (изпратен е видеокурса „Говорите ли български?“ Видеокасети с българска народна музика, грамофонни плочи). За да се подобри списването на в. „Роден край“, седмично приложение на вестник „Голос Украйны“, излизащо на български език в Одеса, агенцията съдейства там да замине господин Владимир Карабойчев, добър журналист и познавач на проблемите на бесарабските българи.

Изпратени са учебници и учебни помагала за институтите и училищата (включително и неделни). Агенцията съдейства при разпространяването на литература - дарения от лица и организации.

Подпомогнати са да гостуват в Молдова и Украйна - кукления театър при читалище Г. С. Раковски, изнесъл спектакъл в селищата Твърдица и Викторовка - Молдова, Нови Троян и Огородное - Украйна, Ловешкия драматичен театър със спектакъла „Ловчанският владика“, изигран на сцените в Болград, Каменка и Измаил.

Агенцията командирова архитектите Н. Тулешков и арх. Н. Нягулов в с. Каменка във връзка с проектите за построяване на нова църква в това голямо българско селище. Беше оказано съдействие за възстановяването на църквата в село Лошчиновка, като през месец април 1995 година ще бъдат готови камбаните, които ще бъдат излети в село Пролеша - Софийско.

Агенцията издаде методическо помагало за учители по български език в Украйна и Молдова, озаглавено „Как да ползваме буквара“.

Успяхме да издействаме дарение от фондация „Понт“ за заплащане на наем за апартамент в Болград, който ще се използва от учител и хореограф, изпратени от България.

Молдова

В тази република има общо шест български организации. Агенцията ги снабдява с книги, списания, аудио и видео-касети, по подобие на Украйна.

Особено добри са връзките ни с Научното дружество на българистите в Кишинев с председател Николай Червенков. Агенцията подпомага това дружество във всяко отношение. Подържат се връзки и с дружество „Възраждане“ което притежава своя материална база. На българската редакция на Молдовската телевизия са изпратени подготвените от Агенцията пет български игрални филма. Изпратени са и нови, неупотребявани касети за нуждите на българската редакция.

В село Твърдица бяха изпратени 12 комплекта национални носии за детско-юношески ансамбъл.

Агенцията се нагърби с тежката задача да организира транспорта и уреди митническите формалности по пренасянето на картините на бесарабския българин Димитър Пейчев, които бяха изложени в София, Благоевград и Пловдив.

Важно начинание на Агенцията беше участието и поемане на част от разходите по провеждането на международната научна и практическа конференция „Бесарабски българи - традиции и промяна“. Материалите от тази конференция ще бъдат отпечатани в отделен сборник под редакцията на професор Петър-Емил Митев.

През лятото на 1994 година съвместно с МНО бе организирано летуване на деца българчета от чужбина на море и планина в ученически лагери. Посетихме повечето от тези лагери и дарихме децата с книги и списания.

В делегацията, съпровождаща Президента на републиката в Украйна и Молдова, участва представител на агенцията - главният секретар, господин Марин Жабицки. Във връзка с посещението бяха изготвени редица справки и материали, а за срещите с българите в посетените селища бяха изпратени комплекти с художествени албуми, видеокасети с документални и игрални филми. За новооткривания се музикален лицей в с. Твърдица, по тяхно желание, бе изпратен графичен портрет на Христо Ботев.

Казахстан

През месец юли т. г. чрез посолството в Алмати изпратихме голямо количество списания, плочи, касети, учебници и учебна литература. През декември

имахме среща с депутата на ВС от Казахстан господин Олег Димов, като се уговорихме за взаимно сътрудничество по откриване на български културен клуб в Алмати.

СЕКТОР „АМЕРИКА И АВСТРАЛИЯ“

Австралия

Бе установена връзка с българския отдел на радиостанцията SBS. Изпратени бяха книги и материали за работата на радиостанцията.

Чрез българската парламентарна делегация за нашите сънародници в Австралия бяха изпратени книги и плочи.

През месец септември в град Мелбърн се откри неделно училище със съдействието на консула Димитър Цанев. Агенцията изпрати учебника „Говорете ли български“.

Канада

Още през 1993 година Агенцията установи връзки с Канадско-българската асоциация и нейният председател господин Данаил Дамов, който ни посети и предложи план за съвместно сътрудничество. Получихме видеофилм за дейността на асоциацията, който поради любителския материал, за жалост, не може да бъде излъчен по БНТ. Господин Дамов ни посети и през последното си пребиваване в България. Неговата асоциация е свързана с известния строител Игнат Канев, който е заместник председател на асоциацията.

През 1994 година беше установена връзка и с Българската обществено-културна асоциация в Монреал. Същата е открила неделно училище за изучаване на български език и Агенцията изпрати книги и учебници.

Подобно училище се открива и в Торонто и агенцията подготвя изпращането на литература за неговите нужди.

Беше удостоен с диплом „Почетен представител на Агенцията за българите в чужбина“ свещеник Борис Дрангов от Торонто - един от най-издигнатите и благородни представители на българската общност.

САЩ

Установяването на връзки с българите от САЩ в началото на дейността ни беше сравнително трудно не само заради големите разстояния и мъчно осъществим контакт, но и поради обстоятелството, че голямата част от емиграцията в тази държава се отнася все още с недоверие към България и промените настъпили в нея. (По всичко личи не без основание.)

Въпреки всичко Агенцията използва някои лични връзки, усилията на Българското посолство и някакво крехко начало на добри отношения беше поставено.

През месец юни бяхме посетени от Председателя на МПО (македонски патриотични организации) - най-мощната и действена структура на българската емиграция. Трябва да се има предвид, че голяма част от членовете на тази организация са с българско самосъзнание, но македонизмът е намерил почва и тук. Ето защо посещението на господин Иван Лебамов имаше за нас голямо значение. Предстоеше му пътуване в Македония и среща с Киро Глигоров. Агенцията помоли Президента също да приеме господин Лебамов и срещата се осъществи. Изглежда, че това е оказало отрицателно въздействие в Скопие, тъй като Киро Глигоров не е приел Председателя на МПО. Може би в отговор, Агенцията получи покана за участие в годишния 73-и по ред конгрес на МПО, закъдето замина ръководителят на сектора Г. Василев.

Установихме връзка и с вестник „Македонска трибуна“, орган на МПО. Изпращаме материали и получаваме редовно неговите броеве.

Заслуга на Агенцията е и работата по изработка на бюст на Алеко Константинов от скулптора Марин Марков, събиране на средствата за отливане по оригиналния бюст на Жеко Спиридонов, намиращ се в град Свищов. Следяхме работата непосредствено, след това съхранявахме и осигурихме превоза на бюста от София до Ню-Йорк. Както е известно бюстът е поставен в една от залите на библиотеката на Чикагския университет. Няма защо да се споменава, че това е първият паметник на българин в САЩ, но важно е да изтъкнем, че се установиха връзки и със самия Университет в Чикаго и понастоящем Агенцията събира литература за богатата българска сбирка в библиотеката на университета - 15 000 тома.

Агенцията вече беше се свързала с родственика на Алеко Константинов и

помогна той да замине за САЩ за тържествата.

С наши средства беше изработен албум с фотографии от архива на Алеко Константинов, направени по време на Изложението и посещението в САЩ.

Във връзка със световното първенство по футбол и цялата шумотевица около него, Агенцията събра детски рисунки на тази тема и проведе конкурс, като свика за целта специално жури от художници и критици.

Заснехме и видеоклип с най-забавните рисунки и той бе излъчен по Българската национална телевизия. Впоследствие изпратихме рисунките със самолет на „Балкан“ и от тях бе подредена експозиция във Вашингтон. Така и нашата страна участва, и то успешно, в представянето на държавите участнички в първенството. Изложбата е имала успех, за което свидетелства фактът, че през януари 1995 тя е поканена да гостува в Майами - Флорида.

През месец декември Агенцията бе посетена от господин Христо Попов - съпредседател на дружеството за развитие на българската култура в САЩ, общественик, политически наблюдател и между другото даровит художник, който организира свои изложби по всички краища на света. Господин Попов е приятелски разположен към Агенцията и сътрудничеството ни с него ще бъде от полза.

СЕКТОР „ИЗДАТЕЛСКА И РАЗПРОСТРАНИТЕЛСКА ДЕЙНОСТ“

Главната задача на този сектор е издаването и разпространението на списанието за българите в чужбина „Ек“.

Въпреки големите трудности, (всъщност списанието се прави от трима души, двама от които се използват и за други дейности в Агенцията) през годината бяха издадени шест книжки. По този начин нашите сънародници ще получат в срок всичките броеве на „Ек“ (списанието е двумесечно).

Цените в печатниците и предпечатната подготовка непрекъснато растат, но въпреки това секторът успя да разходва рационално средствата, които бюджетът предвижда. Отзивите за списанието са повече от добри, за което свидетелстват десетките писма, които притежаваме и пазим и многобройните телефонни обаждания. Разбира се, абонатите са недостатъчни, но ние не сме в състояние да изискваме абонаменти от нашите сънародници в Молдова, Украйна, Румъния.

Западни покрайнини, Албания.

Агенцията изработи и разпространи два художествени календара за 1994 и 1995 година.

Изготвихме и отпечатахме дупляна на английски език, посветена на Алеко Константинов, по повод откриването на бюста му в Чикагския университет. Тя беше изпратена на българското посолство и раздавана по време на тържествата.

Осъществено бе съвместно издание с вестник „Литературен форум“ - две страници посветени на нашите сънародници в чужбина.

С помощта на наличната видеотехника бяха заснети и излъчени по българската телевизия следните документални филми: „Забравените покрайнини“, „Българските християни в Румъния“, „Аз съм българче“ - за живота на българите в Румъния. „125 години българска църква и училище в Букурещ“. Готов е и филмът „Бях роден за разбойник“ за живота на столетника Хр. Гетов-Оббов. Това е твърде голяма дейност, която агенцията извърши почти без съществени разходи.

На 25 октомври се състоя представяне на списание „Ек“ в Софийска градска библиотека, което събра широка публика.

В края на годината бе издадено самостоятелно от Агенцията и помагалото „Как да ползваме буквара“, предназначено за учителите по български език в Украйна и Молдова.

Беше подпомогнато превеждането на български език и предпечатната подготовка на книгата „Българите от Украйна и Молдова - минало и настояще“ с автори Иван Грек и Николай Червенков

Подготвихме за печат и сравнителен българо-руски и руско-български речник-помагало за изучаващите български език наши сънародници.

Агенцията подпомогна и Държавното университетско издателство за издаването на книгите „До Чикаго и назад“ от Алеко Константинов на английски език и документалното историческо изследване „Лисицата и лъвът“ за царуването на Фердинанд I.

НОРМАТИВНИ АКТОВЕ, ПОДГОТВЕНИ ОТ АБЧ

Беше прието ПМС №99/ 19.V.1994 по предложение на АБЧ и внесено от

Министерството на правосъдието за изменение и допълнение на Тарифа №1 към Закона за държавните такси за таксите, събирани от съдилищата и Министерството на правосъдието, с което се намалиха от 9 000 на 1 000 лева таксите за подаване на молби и придобиване на българско гражданство за лицата, на които поне единият родител е от българска народност.

По наше настояване бе утвърдена от министъра на правосъдието Инstrukция за работата на междуведомствената комисия по Закона за българското гражданство и изменения на Правилника за прилагане на дял III от същия закон, с което се ограничава на 6 месеца срокът за решаване на преписките за българското гражданство и решаване с предимство на преписките на лица от българска народност.

По предложение на Агенцията е прието Решение на МС №336 от 15.08.1994 г. за финансово подпомагане на трайно завръщащите се в страната българи от чужбина. Внесени са за разглеждане и изменения и допълнения към горното Решение.

Внесен за разглеждане от МС проект за изменение и допълнение на Тарифата за местните такси по Закона за местните данъци и такси с цел намаление на таксите за заверка от общините на покани-декларации от 500 на 20 лева при покана на българи от чужбина.

Проект за изменение и допълнение на Тарифа №1 към Закона за държавните такси, събирани от съдилищата и от Министерството на правосъдието, целящ намаляване от 2000 на 20 лева таксите за нотариална заверка на покани-декларации за българи от чужбина.

Представено е обосновано предложение за изменение на Тарифа №4 за таксите, които се събират в системата на МВР за продължаване на срока за пребиваване на учащите се в България българи от чужбина от 1000 лева на 50 лв.

Изготвено е обосновано предложение до Министъра на външните работи за облекчения, свързани с пребиваващите в страната българи от чужбина в подготвяния нов Правилник за приложение на Закона за пребиваване на чужденците.

Представено е предложение за изменение и тълкуване на Наредбата за настанияване в общински жилища, при облекчени условия за трайно завръщащи се в страната българи от чужбина.

До Президента на републиката е изпратено предложение за възстановяване на българското гражданство на лица, лишени от него по политически причини и на изселени лица от небългарска народност. Проблем, който, най-вероятно, ще трябва да се решава от Народното събрание, а е от съществена важност.

Агенцията разполага с обоснована разработка за допълнения и изменения на проектозакона за българското гражданство, който чака реда си да влезе в пленарната зала.

Разработили сме и основни изисквания и съдържание на един бъдещ Закон за българите в чужбина и би следвало бъдещият Министерски съвет да поеме законодателната инициатива и за него.

ОБЩЕСТВЕН СЪВЕТ ЗА БЪЛГАРИТЕ В ЧУЖБИНА

Тъй като към проблемите за българите в чужбина бе проявен голям интерес и с тази тема започнаха да се занимават твърде много съвети, комитети, асоциации, фондации и така нататък - организации, които често пъти влизаха в противоречия или се нагърбваха с идентични задачи - Агенцията за българите в чужбина сметна за целесъобразно да създаде един Обществен съвет, за чието учредяване бяха поканени да присъстват всички общественици политици и учени, които са доказали своето пристрастие към тази страна на националната политика. Проведе се едно информативно събрание, след това учредително събрание, което избра настоятелство в следния състав: Александра Дипчикова, Ангел Кондев, Божидар Димитров, проф. Веселин Трайков, Евгений Друмев, Евгени Еков, Емил Миланов, Емил Проданов, проф. Николаи Жечев, Спас Ташев, Стефан Иванов, Стоян Рачевски, Тания Кметова, проф. Тончо Жечев, арх. Христо Генчев.

Настоятелството провежда своите сбирки веднъж месечно в помещенията на Агенцията за българите в чужбина. Работата е още в своето начало и засега отраден е само фактът, че такава обществена организация съществува.

РАЗХОДИ НА АГЕНЦИЯТА

Първоначално предвиденият бюджет за разходите на Агенцията бе 6364 хил. лева. Благодарение на пестеливо разходване на средствата и някои промени в системата на издателската дейност бяха изразходвани по предварителни данни 5690 хил. лева. По време на гласуването на бюджета от Народното събрание по предложение на депутата Евгени Друмев на Агенцията бе отпусната още сумата пет милиона лева за подпомагане на заселващи се в страната българи от чужбина.

Тази формулировка, достатъчно неясна сама по себе си, трябваше да претърпи тълкуване и да се стигне до Решение на Министерския съвет, което да определи начина, по който тези средства да бъдат разходвани. Това стана с Решение №336 / 15. 08. 1994 година. Докато Министерството на финансите одобри съответните норми, дойде и месец септември и до края на годината бяха изразходвани едва 1153 хиляди лева за еднократни социални помощи, транспортни разходи, разходи по изучаване на съвременен български език, разходи за наем, такси и др. Освен краткото време, което остана до края на годината - едва три месеца, в Решението по настояване на Правния отдел беше записано, че срокът, в който трайно заселилите се българи имат право да получат помощта, е една година. По този начин несправедливо се отнема възможността на хора, които са в страната повече от една година, но не са успели да намерят подходяща работа, както е при мнозинството от случаите, нямат квартира, не получават никакви субсидии от съответните общини, да бъдат подпомогнати, въпреки обстоятелството, че социалната помощ е еднократна. Това е недоразумение, което трябва да се избегне, ако държавата има намерение изобщо да изплаща такива помощи в бъдеще. По този въпрос трябва категорично да заявим, че ако националната политика по принцип подкрепя завръщане на българи по народност в страната ни, то това не може да става безразборно, по хрумване на отделни лица. Би следвало да се мисли за годишна квота, да се осигурят на тези хора жилища, работа, неща сами по себе си извънредно трудни, предвид икономическото състояние на държавата. Агенцията за българите в чужбина има сведения, че някои от преселниците са били заблуждавани и разочаровани в очакванията си. Подобен случай имахме точно в навечерието на Нова година когато в село Твърдица, община Шабла се озовават четири семейства бесарабски българи с малки деца, които се оказват без никакви средства и

Агенцията се принуди да ги подпомага на благотворителни начала.

Истината е, че държавата няма последователна, цялостна, ясно определена национална политика по отношение на българите в чужбина. Всичко, което вършим досега, при най-добро желание е по повод, спорадично. Това се дължи на жалките средства, които бюджетът отпуска, поне десетократно по-малки от тези на Румъния и Унгария, на колебливата и плаха политика по отношение на българите в Западните покрайнини, Северна Гърция, да не споменаваме Македония, на липсата на Закон за българите в чужбина, който да урежда техния статут, права и задължения, предимства пред чужденците и равенство в отговорностите.

На края можем да заявим без колебание, че в България има създаден орган, който може да послужи за двигател на една бъдеща държавна политика. Стига да се яви волята тази политика да се очертае и провежда. И разбира се, да се намерят средствата, които биха позволили тя да се осъществява.

София 4 януари 1995 година.

Георги Данаилов
Председател на Агенцията
за българите в чужбина